

Tilburg University

Fijnaut in de buurt

Wilthagen, A.C.J.M.

Published in:
Universalis

Publication date:
2011

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Wilthagen, A. C. J. M. (2011). Fijnaut in de buurt: Over zelforganisatie van burgers in de strijd tegen sociale onveiligheid. In T. Spapens, M. Groenhuijsen, & T. Kooijmans (Eds.), *Universalis: Liber amicorum Cyrille Fijnaut* (pp. 881-890). Intersentia.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

FIJNAUT IN DE BUURT

Over zelforganisatie van burgers in de strijd tegen sociale onveiligheid

Ton WILTHAGEN*

1. INLEIDING

Termen als “valorisatie” en “sociale innovatie” behoren tot de *newspeak* van versiteiten, zeker niet in de laatste plaats die van de Tilburgse *alma mater*. komen er intussen achter dat van universiteiten en wetenschappers mag er worden verwacht dat zij met hun kennis en onderzoek waarde toevoegen aan samenleving. Zo ontstaan er nu valorisatiestrategieën en worden er valorisatieprijsen in het leven geroepen. Om Karl Marx te parafraseren (de Universiteit Tilburg werd ten slotte ooit door opstandige studenten kortstondig omgedoopt tot Karl Marx Universiteit): wetenschappers hebben de wereld geïnterpreteerd maar worden nu (ook) geacht deze te helpen verbeteren.

Ik juich deze ontwikkeling toe en doe er volop aan mee, maar constateer lijkertijd dat er al diverse “valorisateurs” *avant la lettre* waren. Bevrogen wetenschappers die zowel fundamenteel onderzoek doen als hun kennis en kunde inzetten om maatschappelijke vraagstukken te helpen oplossen.

Cyrille Fijnaut is zo'n waardevolle man, voor wie het vanzelfsprekend is dat hij veelvuldig achter zijn bureau vandaan komt en met zijn volle gewicht in de ring der van de *societas* stapt. Dat heeft te maken met karakter, betrokkenheid en schien ook met eerdere loopbaanfasen. Niet iedereen weet dat Fijnaut ooit in Tilburgse als diender werkzaam was. Hij kan mooie verhalen vertellen over tiezaken die in die tijd zijn opgelost. Fijnaut heeft zijn expertise van hoog tot ingezet. Zowel op landelijk en internationaal als op regionaal en lokaal niveau. Als er op hem een beroep wordt gedaan, kan hij dat onmogelijk weigeren en het werk tot in de late uren door.

In de stad Tilburg, waar Fijnaut al jarenlang woont, heeft hij de basis gelegd voor een modern veiligheidsbeleid. Tilburg heeft, samen met Eindhoven,

---

* Hoogleraar institutionele en juridische aspecten van de arbeidsmarkt aan Tilburg University en directeur van onderzoeksinstituut ReflecT, Tilburg University.

beste reputatie waar het gaat om veiligheid. Op de beruchte AD-monitor wordt in verhouding tot het inwoneraantal, beide ruim 200.000 inwoners, (veel) te hoog gescoord. In het begin van nieuwe millennium constateerde het Tilburgse gemeentebestuur dat er dringend een commissie moest worden ingesteld die een analyse moest maken van de problemen in de sfeer van sociale veiligheid en met voorstellen moest komen voor een aanpak ervan. Dat werd de Commissie Veilig Samenleven, die werd geleid door Fijnaut. Het rapport van de Commissie De sociale (on)veiligheid in Tilburg, opgeleverd in november 2003, geldt nog steeds als de bijbel voor het veiligheidsbeleid in Tilburg. Het rapport is zowel omvattend als gedetailleerd; het verbindt de lokale aanpak met de landelijke en trekt op moderne wijze het begrip veiligheidsbeleid breed, naar problemen, doelgroepen en buurten. Uiteraard is dit geen rapport dat louter op basis van *desk research* is opgesteld. Talloze gesprekken en bijeenkomsten, met een groot scala van betrokkenen in combinatie met wijkwandelingen, zelfs 's nachts, geven het rapport een relevante en stevige empirische onderbouwing.

Eén van de lijnen in de analyses en aanbevelingen van de commissie betreft de betrokkenheid en inzet van buurtbewoners, zowel als oren-en-ogen van de politie, als in de rol van deelnemers aan veiligheidsoverleg ten einde meer coördinatie en effect te bewerkstelligen. Fijnaut pleit voor duurzame samenwerking tussen burgers, organisaties en overheid, in het bijzonder de politie. Duurzaam houdt in¹ dat er langdurig tegen problemen moet worden opgetreden en dat overheid en instellingen niet mogen afhaken wanneer er ogenschijnlijk succes is geboekt. Dat kan er namelijk toe leiden dat de burger na het wegvallen van de extra inzet en aandacht met dezelfde of hevigere problemen wordt geconfronteerd.

Een tweede, concreet pleidooi dat in het rapport worden gehouden, is dat voor meer buurtregie en een stedelijk veiligheidsplatform, waarin burgers en alle relevante organisaties zijn betrokken, zodat informatie beter wordt uitgewisseld en de noodzakelijke coördinatie van acties wordt gewaarborgd. Meer zelforganisatie dus door de burger in zijn buurt, en meer en betere samenwerking met de overheid en andere instellingen.

In deze bijdrage ga ik verder in op de alledaagse praktijk en condities van zelforganisatie en samenwerking. Ik doe dat vooral aan de hand van uit de praktijk gegrepen casuïstiek, eigenlijk een N = 1 casus, waar ik zelf – als burger – bij betrokken ben. Of dit ook een garantie is voor enige mate van wetenschappelijkheid van dit ervaringsonderzoek, laat ik aan de lezer over.²

¹ C. Fijnaut en I. Zaat, *De sociale (on)veiligheid in Tilburg*. (Tilburg, 2003), p. 138.

² Wellicht is het nog verhelderend om weten dat ik, alvorens persoonlijk en wetenschappelijk de arbeidsmarkt op te gaan (academisch onderzoek naar arbeidsmarkt- en arbeidsrechtvraagstukken), ervan overtuigd was dat ik criminoloog of iets dergelijks zou worden. Ik studeerde in Amsterdam onder meer bij prof. Jac. 'Koos' van Wieringh. Kennelijk kruipt dan in het dagelijks leven het bloed toch waar het niet gaan kan. Ook een groot deel van mijn familie doet iets in de strafrechtpraktijk.

Tot slot: onderdelen van deze casuïstiek zijn ook opgetekend door (UvT-collega) Pieter Winsemius, die vanuit de Wetenschappelijke Raad voor het Regeeringsbeleid een diepgaand onderzoek heeft verricht naar de vraag hoe burgers kunnen bijdragen aan de leefbaarheid in hun buurt en hoe bestuurlijke cultuur en lokale democratie hieraan kunnen bijdragen.³

2. ZELFORGANISATIE ALS VOORWAARDE VOOR AANDACHT EN ACTIVERING VAN INSTANTIES

De setting, anno 2003. De buurt van deze casus is een klein nieuwbouwwijkje, 106 koopwoningen, op de plek waar een van de laatste textielfabrieken van Tilburg heeft gestaan. Het wijkje ligt dicht tegen een stadspark, iets ten noorden van het centrum en het centraal station. Om de hoe van de buurt is een reeds een aantal jaren een centrum voor crisisopvang en daklozen- en verslaafdenzorg gevestigd, met als onderdelen onder meer een methadonpost en, nog maar pas, een gebruikersruimte voor harddrugsverslaafden. Zowel het park als het trottoir langs het opvangcentrum zijn structureel het domein van rondhangende en wachtende drugsverslaafden, dealers, heroïneprostituees en daklozen, al dan niet afhankelijk van alcohol. Dat wil zeker niet zeggen dat de buurt voortdurend onleefbaar en onveilig is, maar het straatbeeld is rommelig en buurtbewoners mijden het park en soms ook de loop- en fietsroute langs het opvangcentrum. Een enkele maal zijn er ingrijpende incidenten, zoals de keer dat om half tien 's ochtends het belangrijkste fietspad geblokkeerd blijkt door de politie na een dodelijke schietpartij voor het opvangcentrum. Het slachtoffer, dat zich ophield voor het opvangcentrum en nu dwars over het fietspad ligt, was eerder neergeschoten door een dader die net uit de gevangenis was vrijgelaten en verhaal kwam halen over "zaakjes" uit het verleden.

Op een nacht wordt er in de buurt ingebroken in een garage die aan een woning vastzit. Dat komt het overgrote deel van de buurtbewoners niet ter ore, want Nederland is/moet aan het werk (ja, arbeidsmarkt!) en tweeverdieners domineren de buurt. De traditionele informatie-uitwisseling door middel van het bakkie koffie dat buur/huisvrouwen met elkaar plachten te drinken, bestaat niet meer. Een tweede en derde soortgelijke inbraak wordt gepleegd en voordat de buurtbewoners het weten, staat de teller op 13 en het aantal blijft vervolgens groeien (het eindtotaal zal 26 bedragen, bijna een kwart van alle woningen). Soms worden in een nacht wel zes huizen tegelijkertijd bezocht door het inbrekersgilde dat volgens een vast patroon en met veel enthousiasme en overmoed te werk gaat. Bewoners

³ WRR, *Vertrouwen in de buurt*. (Amsterdam, Amsterdam University Press, 2005); uitgebreid in C.A. Hazen, N.G.J. Boonstra, M. de Jager-Vreugdenhil en P. Winsemius, *Buurtinitiatieven en buurtbeleid in Nederland anno 2004. Een analyse van een veldonderzoek van 28 casussen*. (Den Haag, Webpublicatie nr. 9, april 2005).

verbergen zelfs hun nieuwe fietsen in de keuken van het huis, maar ook die keuken wordt vervolgens opengebroken.

Zeker, men doet aangifte, maar de politie komt niet eens kijken, want garage-inbraken, hoe dicht bij huis ook, hebben geen prioriteit en men zit al met een aantal moordzaken, zo is de boodschap. Met enkele buurtbewoners steken we de koppen bij elkaar. Er gaat een dringende en boze brief naar de teamchef van het wijkbureau van politie. We wijzen erop dat het dan wel om laaggeprioriteerde zaken gaat, maar dat door de grote aantallen de onrust in de buurt groot is en er bovendien sprake is van een voorspelbare werkwijze, waardoor aangenomen mag worden dat er nog veel meer inbraken zullen volgen. Dat zou toch gewicht in de schaal moeten leggen? In de brief wordt gewaarschuwd dat bij blijvend niet thuis geven door de politie de buurt het heft (niet: het recht) in eigen handen zal nemen en bovendien de publiciteit zal zoeken.

De brief leidt tot een avondlijk bezoek van de teamchef, die geagiteerd geeft in actie te willen komen, op voorwaarde dat de buurt ook meedoet. Als de buurtbewoners kunnen garanderen dat tijdens een aantal nachten op alle strategische punten in de buurt vanuit de woningen de omgeving in de gaten wordt gehouden, zal de politie zich versteekt ophouden in de buurt. De betreffende buurtbewoners zullen dan de telefoonnummers van de betreffende agenten krijgen en kunnen hen waarschuwen als de boeven zich vertonen.

Als buurtbewoners nemen we deze handschoen aan, zonder op dat moment nog te weten of we dit kunnen waarmaken, want dit gaat doordeweekse nachten kosten. De bereidwilligheid in de buurt is echter groot en voordat ik het weet zit ook ik op de vensterbank van mijn studeerkamer, uitgerust met een kan thee, een zak nootjes en voor noodgevallen zelfs een goede fles wijn. We hebben niet alleen de telefoonnummers van de agenten, maar ook die van de overige wakende buurtbewoners. Het is als het kijken naar een in potentie spannende, maar vooralsnog trage film. Als de nacht behoorlijk is gevorderd, worden mogelijke verdachten gesignaleerd. We gaan bellen. De politiechef blijkt ook zelf ter plekke, verstopt in een auto, naast een lokfiets. Ondanks zijn AT (arrestatieteam TW) achtergrond en tot zijn enorme frustratie lukt het hem niet om de verdachte aan te houden die er met de lokfiets vandoor gaat. Uiteindelijk wordt er een verdachte aangehouden, maar niet tijdens het nachtelijk toezicht.

De inbraken blijken echter niet te stoppen en de buurt komt opnieuw bijeen. Afgesproken wordt om nachtelijke patrouilles te organiseren. Geen knokploegen, maar groepjes bewoners die nadrukkelijk en zichtbaar aanwezig zijn in de buurt. Er worden spelregels opgesteld (wat doen we wel/niet, tot hoever reiken onze patrouilles, wel langs het park niet in het park, behalve als er aanleiding is et cetera). Ook wordt afgestemd met de wijkagenten, die heel toeschietelijk zijn geworden, en er wordt ervoor gezorgd dat het politieteam altijd vooraf op de hoogte is van de acties en daardoor hopelijk tijdig bijstand kan leveren.

De nachtrust wordt opnieuw opgeofferd, maar nu gaan we volgens een uitgebreid rooster zelf de straat op, gewapend met reflecterende hesjes, scheidsrechterfluitjes (voor het waarschuwen van collega-groepen), mobiele telefoons en zaklampen. In het begin wordt een tijdspanne van middernacht tot half zes gekozen, maar dat blijkt niet nodig en is behoorlijk vermoeiend, omdat iedereen daarna aan het werk moet dan wel wordt geacht kleine kinderen onder zijn of haar hoede te nemen.

Het is bijzonder om zo letterlijk op je eigen buurt te passen en de onderlinge gesprekken tussen deelnemende bureaus zijn aangenaam. De sociale cohesie is erbij gebaat. We maken de tijd ook nuttig door de zwakke en donkere plekken in de buurt te inventariseren. Kapotte lampen in brandgangen, maar ook lantaarnpalen die al vroeg uit zijn op plaatsen waar dat niet wenselijk is. Dit laatste kaarten we aan bij de gemeentelijke contactpersoon voor de buurt en al snel wordt bereikt dat de straatverlichting in de buurt langer aanblijft.

We houden deze patrouilles een aantal weken vol, komen daarbij diverse nachtelijke, niet blij verraste types tegen, maar met kennelijk resultaat. De inbraakserie eindigt; waarschijnlijk hebben de daders besloten hun werkterrein te verleggen. Dat is een waterbed-effect, realiseren we ons terdege, maar dat maakt de bereikte rust aan het front niet minder welkom.

Het politieteam organiseert enige tijd later een evaluatiebijeenkomst op het wijkbureau, met taart. Men is inmiddels erg enthousiast – er is nog een verdachte opgepakt – en heeft de nieuwe samenwerking in een politiebld voor het voetlicht gebracht. Tijdens de bijeenkomst zit een groepje bewoners koortsachtig te zoeken naar een mogelijke *follow-up*, want het is jammer om nu alle opgebouwde energie te laten wegvloeien. Cruciaal is het inzicht dat criminaliteit een strijd om informatie is: wat weten daders over de mogelijkheden om toe te slaan en de mogelijke buit; wat weten bewoners over de mogelijkheden om zaken te voorkomen of snel de kop in te drukken? Het punt is dat de al genoemde vanzelfsprekende informatie-uitwisseling in buurten uit de tijd is geraakt. Daar moet iets voor terugkomen.

Spontaan wordt bedacht dat informatietechniek de oplossing kan bieden. Besloten wordt om een email-netwerk op te zetten waarbinnen snel en discreet informatie kan worden uitgewisseld. Ik bied aan om dat netwerk te beheren en we gaan snel van start. In dat netwerk, waarbij na verloop van tijd het overgrote deel van de bewoners zich aansluit, plus een aantal omliggende straten, delen we berichten en observaties die met veiligheid en leefbaarheid te maken hebben. Dat gaat bijvoorbeeld om signalementen en kentekens van mogelijke kwaadwillenden, om rommel (zoals incidenteel een heroïnespuit of bewijzen van een nieuwe afwerkplek), overlast door (soms eigen) kinderen uit de buurt, vernielingen, diefstallen of verkeers- en parkeerproblematiek. Ook laten we foto's signaleren van voorbeeldige manieren waarop bewoners hun huis en garage hebben beveiligd. Namen van personen worden niet vermeld. De wijkagenten zitten niet rechtstreeks

op het netwerk aangesloten, maar berichten of vragen die voor hen relevant zijn worden doorgesluisd. Met de wijkagenten wordt ook de afspraak gemaakt dat zij enkele malen per jaar geaggregeerde informatie doorsturen over het aantal gemelde incidenten in de buurt. Die informatie wordt vergeleken met hetgeen is binnengekomen via het email-netwerk. Overigens grijpt de buurt in een later stadium nog terug op het patrouillemiddel, nadat er opnieuw twee inbraken plaatsvinden. Daar blijft het vervolgens bij.

Ook deze tweede manier van werken in de buurt wordt warm ontvangen door politie en gemeente. Verzoeken komen binnen om de methode te presenteren in andere buurten, tijdens een veiligheidsdebat in de stad en – in 2004 – op een conferentie van het Kenniscentrum Grote Steden. Tijdens deze discussie worden ook kritische vragen gesteld. Werkt deze aanpak wel in een buurt die minder homogeen is – waar mogelijke daders ook in de buurt zelf wonen – en waar mensen minder hoog zijn opgeleid en niet over computers beschikken? Hoe zit het met de privacy? Monopoliseert onze buurt op die manier niet de politie-inzet? Doen we niet het werk dat de politie zou moeten doen? Goede vragen, die duidelijk maken dat er nimmer een *one size fits all*-aanpak bestaat die in elke buurt kan worden toegepast. Over het algemeen zijn de reacties echter positief.

De duidelijke conclusie die uit dit deel van de casus kan worden getrokken is dat zelforganisatie van burgers een noodzakelijke voorwaarde is om instanties zoals de politie te activeren en een duurzame relatie te ontwikkelen. De politie wordt per definitie gedwongen – en dat zal intussen alleen maar meer het geval zijn – om keuzes te maken over haar inzet. Door die inzet te plegen met georganiseerde burgers ontstaat er een multipliereffect dat organisatorisch en bedrijfseconomisch de moeite waard is. Dat betekent echter wel dat de politie, zeker niet de wijkagenten, niet in een pure, afstandelijke handhavingsrol moet worden gedwongen. Dat zijn wél de signalen die momenteel uit veld komen.

Een andere bemoedigende conclusie luidt dat – in tegenstelling tot pessimistische commentaren in de media – burgers wel degelijk gemotiveerd zijn om samen in hun eigen buurt te investeren. Beide conclusies zijn in lijn met de aanbevelingen die Fijnaut eerder in zijn Tilburgse rapport deed.

3. SAMENWERKING WERKT NIET VANZELF – EN KAN NIET ZONDER ANTAGONISME

Eén van handreikingen in het rapport-Fijnaut aan de Tilburgse gemeente was het instellen van een breed veiligheidsplatform in buurten en in de centrale stad.⁴ Daarbij werd verwezen naar een reeds opgericht platform in de bredere buurt van de hierboven behandelde casus. Dat platform werd in 2002 ingesteld nadat bij het

opvangcentrum een gebruikersruimte (voor harddrugsgebruikers) was ingesteld. De buurt was bezorgd over deze uitbreiding en er waren enkele protestacties geweest.

In het platform, dat dus betrekking heeft op een veel grotere wijk dan het deel van de buurt dat nu toe in deze bijdrage centraal stond, is een veelheid van instanties vertegenwoordigd: verslavingszorg, het opvangcentrum, politie (wijkagenten en teamchef), verschillende onderdelen van het gemeentelijk apparaat, ondernemers uit de wijk, diverse bewoners (uit verschillende delen van de wijk, vaak afgevaardigden van bewonerscommissies) en – een tijdje lang – een vertegenwoordiger van de groep verslaafden.

Het platform dient vooral ter bespreking en monitoring van de situatie en ontwikkelingen in de buurt, waarbij bestrijding van sociale onveiligheid en overlast het uitgangspunt vormt. Deze rol van het platform wordt ondersteund door periodieke rapportages en metingen vanuit de gemeente waarin zowel objectieve als subjectieve gegevens aan bod komen. De gemeentelijke politiek stuurt op het oordeel van buurtbewoners over verschillende dimensies van onveiligheid. Waar eerder onvoldoendes zijn genoteerd, worden afspraken gemaakt over verbetering tot een aanvaardbaar niveau.

In het overleg worden zaken en trends gesignaleerd, door de diverse geledingen, en oplossingen en beleidsmaatregelen besproken die of al in gang gezet zijn of worden overwogen. De sfeer in het platform is informeel, maar er wordt wel met een vaste voorzitter, afkomstig van de gemeente, en een notulist gewerkt. Acties die worden overeengekomen of aangekondigd worden in de navolgende vergaderingen ter sprake gebracht om na te gaan of het gewenste effect wordt bereikt. Aanvankelijk was de vergaderfrequentie tamelijk hoog, zo'n zes maal per jaar, later zou de frequentie lager worden (zie hieronder). Af en toe zijn er gastsprekers op de bijeenkomsten, bijvoorbeeld ambtenaren die met de ruimtelijke gebiedsontwikkeling bezig zijn of een officier van justitie. De vergaderingen zijn openbaar en worden soms bijgewoond door wethouders, zeker als er belangrijke zaken op de rol staan. Ook lokale politici schuiven soms aan. De Tilburgse gemeenteraad ontvangt de notulen. Het platform brengt daarnaast een eigen nieuwsbrief uit.

De bewoners volgen de ontwikkelingen en discussies constructief-kritisch en brengen zelf de nodige informatie in. In dat opzicht fungeren zij mede als de ogen en oren van het beleid. Veel aandacht gaat uit naar de overlast in de openbare ruimte door het rondhangen van verslaafden en daklozen en de aanwezigheid van dealers en heroïneprostituees. Omdat veel van deze groepen verblijven in en rond het genoemde opvangcentrum en in het naburige park worden deze locaties veel besproken. De bewoners vinden dat het opvangcentrum te grootschalig is en te veel functies kent, die elkaar deels bijten. Een crisisopvang naast een gebruikersruimte wordt niet ideaal geacht. De medewerkers van het opvangcentrum benadrukken dat hun cliënten ook Tilburgers zijn en dat zij zorg nodig hebben en niet

alleen repressie. Zij wijzen er ook op dat het onmogelijk is om voortdurende de hele situatie in de straat onder controle te houden, ook al doet men zijn best.

In de zomer van 2005 gaat het plotseling mis. Het trottoir voor het opvangcentrum wordt ineens drukbevolkt door een zeer grote groep Antillianen. Zij komen uit andere delen van het land, maar hebben veelal geen officiële woon- of verblijfplaats. Dealers mengen zich onder deze groep, die de vaste en daarmee eigenlijk ook vertrouwde groep verslaafden en daklozen snel tot een minderheid reduceert. De politie heeft veel werk aan de groep en agenten voelen zich weinig op hun gemak in de massa. Schoolgaande jeugd die op het belendende fietspad fietst, wordt nage-roepen en soms bespuwd. Buurtbewoners mijden de straat. Nog tijdens de zomer zoeken bewonersleden van het platform contact over de ontstane situatie en stellen zij een kritische notitie op. Als tijdens een platformvergadering in de herfst van 2005 ook nog eens blijkt dat een nieuwe meting van de veiligheid en leefbaarheid in de buurt geen vooruitgang laat zien, zijn de bewonersleden het beu.

De discussies in het platform worden heftiger en het nut van de samenwerking en de gevolge aanpak wordt in twijfel getrokken. De bewoners stellen dat de functies van het opvangcentrum verspreid dienen te worden over andere delen van de stad. De concentratie leidt tot problemen, zo luidt de analyse, “verdeel en beheers” wordt het motto van de bewonersleden. De verantwoordelijke wethouders en ook de burgemeester laten zich zien op de volgende vergadering en na het indringende protest wordt een urgentieprogramma voorgesteld. Dat programma wordt eind november 2005 ingevoerd en kent de volgende maatregelen: het voor een half jaar instellen van een *outreaching* bemoeizorgteam, het creëren van minijobs voor verslaafden gericht op het schoonmaken van de wijk, het inzetten van een politie *bike-team* in de wijk, het aanspreken van prostituanten en het mogelijk treffen van verkeersmaatregelen om het hen onmogelijk te maken hun vaste rondje te maken, het instellen van een interdisciplinair interventieteam, waarin ook enkele bewonersleden zitting hebben, verschuiving van de tijden van de verstreking van methadon (zodat deze cliënten niet rond schoolgaan-tijd voor de deur van de methadonpost staan, verruiming van de openingstijden van het opvangcentrum, zodat cliënten minder buiten voor de deur hoeven te verblijven, het oprichten van een nadetentiehuis, om te zorgen dat ex-gedetineerden minder snel terugvallen, het tijdelijk inschakelen van een particuliere beveiligingsdienst en het zoeken van woonruimte voor verslaafde prostituees.

De meeste van deze maatregelen worden daadwerkelijk ingevoerd en ook worden er preventieve fouilleringsacties in de buurt gehouden en wordt een camera geplaatst tegenover het opvangcentrum. Het alcohol- en genotsmiddelenverbod dat geldt in het park en in de kern van de wijk wordt steeds verlengd. Dat geldt ook voor het samenscholingsverbod. Later zal het instrument van de verblijfsontzegging, gebaseerd op de APV, eveneens worden ingezet.

In de platformvergaderingen wordt het urgentiepakket nauwgezet en in goed overleg gemonitord. In het voorjaar van 2006 wordt geconstateerd dat er

behoorlijke vooruitgang is geboekt. De vraag rijst op of het mogelijk en noodzakelijk is om alle onderdelen van het urgentieprogramma intact te houden. Het biketeam, de bemoeizorg en de verruimde openingstijden zijn met name effectief. Gedurende een redelijk lange periode wordt tot verlengingen besloten. De bewonersleden zijn bang dat als de maatregelen worden ingetrokken de buurt het risico loopt snel terug te vallen. De toenmalige burgemeester van Tilburg, Ruud Vreeman, geeft tijdens een wijkwandeling op 12 juni 2006 aan dat als de maatregelen nodig zijn om de kurk op de fles te houden, dit niet moet worden nagelaten. Twee ernstige incidenten, waaraan tijdens deze wandeling aandacht wordt besteed (een gewapende overval op een winkel en een bedreiging en mishandeling van een buurtbewoner in zijn eigen huis door een insluiper met pistool) laten zien dat waakzaamheid geboden blijft. Tijdens deze wandeling wordt overigens nog een verdachte van drugshandel aangehouden. De overlast en onveiligheid neemt in latere jaren gestaag maar significant af. De vergaderfrequentie kan en gaat naar beneden en discussies in het platform gaan nu ook voortaan over vrolijker zaken als het opzomen van de straten en de herinrichting van de stationszone, waaraan de buurt grenst.

Even nog een kort uitstapje. In diezelfde zomer van 2006 wordt een commissie ingesteld, onder leiding van opnieuw een UvT-collega, Pieter Tops: de Visitatiecommissie Veiligheidsbeleid Gemeente Tilburg. Deze commissie krijgt van de gemeente de opdracht om in kort bestek na te gaan hoe het veiligheidsbeleid zich na het rapport-Fijnaut heeft ontwikkeld en waar en waar eventuele hiaten liggen. Schrijver dezes wordt ook gevraagd als lid. De commissie beschouwt het als eervol om op enige wijze in de voetsporen van Fijnaut te kunnen treden. In het eindverslag⁵ wordt geconstateerd dat de gemeente Tilburg zich in de jaren na “Fijnaut” op een voortvarende wijze heeft gericht op de aanpak van incidenten en urgenties. Dat wil niet zeggen dat er daardoor geen sprake meer is van incidenten en (nieuwe) problemen – denk bijvoorbeeld aan de aandacht voor jeugdbendes. De situatie blijft om die reden “zorgwekkend”, of beter uitgedrukt “zorgbehoevend”.

De slag die volgens de commissie drie jaar na Fijnaut dient te worden gemaakt, is vooral een verdiepingsslag. Gestreefd moet worden naar een duurzame en vooral vroegtijdige aanpak van oorzaken van onveiligheid. Die aanpak heeft alleen kans van slagen als veiligheid iedereen een zorg is: alle geledingen van de gemeente en alle relevante externe partners van de gemeente, bewoners inbegrepen. Het gaat hier om een nieuwe en andere vorm van urgentie waarbij het essentieel is dat de zorg voor veiligheid op een productieve wijze wordt verbonden met naastliggende sociale doelstellingen zoals de bestrijding van armoede en uitsluiting. Om die reden wordt geadviseerd om het in 2002 opgerichte Veiligheidshuis (waar Fijnaut lovend over schrijft) – justitiële samenwerking op stadsniveau – uit

⁵ Visitatiecommissie Veiligheidsbeleid Gemeente Tilburg (Commissie-Tops), *Veiligheid: Iedereen een zorg*. (Tilburg, Gemeente Tilburg, 2006).

te breiden met een Zorghuis – een aanbeveling die in 2008 zou worden overgenomen.⁶

Welke gevolgtrekkingen kunnen we afleiden uit dit tweede deel van onze casus, de samenwerking tussen bewoners op grotere schaal met een groot aantal instanties. De conclusie is gerechtvaardigd dat deze samenwerking constructief en productief is gebleken. Plotselinge negatieve ontwikkelingen ziet men, ondanks de monitorinspanningen en de vele oren en ogen, echter niet altijd aankomen en zijn dan niet zomaar de kop in te drukken. Toch lukt het om dan na de nodige en functionele agitatie, een breed gedragen programma te ontwikkelen, dat redelijk snel tot resultaten leidt. Over langere tijd bezien is de sociale onveiligheid zelfs substantieel afgenomen en heeft de wijk een normaal niveau bereikt. Dat is mede aan de samenwerking in het platform te danken, aan de verlenging van een deel van de urgentiemaatregelen, maar ook aan het leerproces dat alle betrokken partijen hebben doorgemaakt. Coproductie van beleid loont, ook op het terrein van veiligheid.⁷ (Samen-werken werkt evenwel niet vanzelf en partijen moeten elkaar scherp houden, hoe vervelend dat soms kan zijn. Garanties dat de situatie blijft zoals deze nu is, zijn er ook niet. Daar moet blijvend aan worden gewerkt.

4. TOT BESLUIT

Cyrille Fijnaut gaat met emeritaat en heeft zich voorgenomen nog een stuk of zes boeken te schrijven. Hij zal dus wat minder in de buurt te vinden zijn, in ieder geval niet in zijn bekende rol. Zoals in diverse andere delen van het land en ook daarbuiten, heeft hij in Tilburg voor langere tijd zijn stempel op het veiligheidsbeleid gedrukt. Het sjabloon dat hij heeft vervaardigd werkt nog steeds en behoeft na vele jaren nog nauwelijks bijstelling. Dat is een prestatie van formaat. Laat jonge onderzoekers maar eens proberen in de buurt van Fijnaut te komen. Ik wens ze veel succes.

⁶ Het Zorg- en Veiligheidshuis Tilburg is een samenwerkingsverband van 21 partnerorganisaties die werken aan een gezamenlijke aanpak van sociale veiligheid. Het Veiligheidshuis Tilburg is in 2002 opgericht door de gemeente Tilburg, Politie Midden en West Brabant en het Openbaar Ministerie Breda. In 2008 is het Zorghuis opgericht. Het Zorghuis richt zich op volwassenen en gezinnen met een meervoudige en complexe problematiek. Zorgpartners maken onder regie van de gemeente één integraal en bindend plan van aanpak voor deze mensen. Er bestaat een grote overlap tussen de partners en doelgroepen van het Zorghuis en het Veiligheidshuis. Met het huisvesten onder één dak wordt zorg en welzijn in balans gebracht met het veiligheidsthema.

⁷ WRR (2005), p. 75.

TERRORISME